

Соціально-економічні аспекти зайнятості сільських жителів та шляхи її оптимізації

Анотація. В статті надано пропозиції щодо розширення зайнятості сільського населення. Зроблено спробу чітко визначитися із змістом категорій: „праця” та „робоча сила”. Розглянуто різноманітні форми працевлаштування сільських мешканців, що пов’язані із прискореним розвитком на селі альтернативних до сільськогосподарських видів господарювання з урахуванням його внутрішнього потенціалу та можливостей, які надає взаємодія сільських і міських територіальних підсистем суспільства. Особливу увагу приділено дистанційній формі роботи як породження нових виробничих відносин на селі.

Ключові слова: робоча сила; деаграризація сільської економіки; аграрний маркетинг; дистанційна (віддалена) робота.

I. Введення

На сьогоднішній день найгострішими проблемами у сільській місцевості України, що потребують негайного розв’язання, є безробіття та бідність, які зумовлюють трудову міграцію сільського населення; занепад соціальної сфери; поглиблення демографічної кризи; обезлюднення та відмирання сіл.

Дійсно, забезпечення максимальної зайнятості населення є одним із найгостріших завдань у ринковій економіці, тому на сьогоднішній день, його розв’язання є особливо актуальним. Дослідженню даної проблематики присвятили свої праці такі вчені-економісти, як Краснов Ю. М., Купалова В. М. [3], Малік М. Й. [5], Саблук П. Т. [6], Юрчишин В. В. [8], Шпикуляк О. Г. [7], Горковенко І. В. [2] та ряд інших. Проте все ще залишається широкий спектр невирішених проблем, а отже – поле для наукового пошуку. Варто зауважити, що багато дослідників акцентують увагу на проблемі скорочення зайнятості сільського населення, часто не враховуючи радикального характеру змін у виробничих відносинах на селі та світових тенденцій розвитку ринку праці.

II. Постановка задачі

Метою статті є пошук шляхів розширення зайнятості та зменшення безробіття на селі. Для цього слід сформуванати нові засади функціонування механізму працевлаштування селян завдяки удосконаленню його різноманітних аспектів. З цією метою використовувалися наступні методи дослідження: діалектичний, абстрактно-логічний, системно-структурний та інші.

III. Результати

Серед невирішеного кола питань, насамперед, необхідно виділити ті, що пов'язані із поняттям робочої сили. У системі економічної науки „робоча сила” знаходиться у тісному взаємозв'язку із категорією “праця”. Робоча сила – це сукупність трудових властивостей (розумових і фізичних здібностей) працівника, а праця – це процес застосування згаданих властивостей на практиці [7].

Ринкова система господарювання ґрунтується на найманій праці, тому робоча сила виступає у формі товару, який має вартість. Найманий працівник зберігає право власності на свою робочу силу, він завжди може відмовитися від договору із працедавцем й повернути собі всю повноту розпорядження нею. Але при укладенні угоди - добровільно обмежує себе, вступаючи на обумовлених в ній умовах у розпорядження наймача [1, 5]. Звідси випливає, що в умовах ринкової системи господарювання людина-носії робочої сили прагне, а в окремих випадках змушена продавати власну робочу силу. Такий процес вмотивований необхідністю задоволення життєвих потреб. Таким чином, робоча сила є власністю кожної людини, яку вона використовує на свій розсуд і за що прагне одержати відповідну плату [2].

Варто наголосити, що проблема безробіття в сільській місцевості потребує нестандартних підходів і рішень. Вважаємо, що перспективи розширення сфери зайнятості на селі пов'язані з розвитком двох, на перший погляд суперечливих, а насправді взаємопов'язаних процесів. Перший полягає у стимулюванні розвитку сільськогосподарського виробництва, зокрема його трудомістких галузей, таких як тваринництво. Другий процес – деаграризація сільської економіки – постійне зменшення у її структурі частки, проте не обсягів,

аграрного виробництва. Причому розширення зайнятості сільського населення у несільськогосподарських видах діяльності, тобто її деаграризація, є світовою тенденцією, що пов'язана із прискореним розвитком на селі альтернативних до сільськогосподарських видів господарювання. Вона забезпечує багатоваріантне використання трудового потенціалу, що вивільняється із сільськогосподарської діяльності внаслідок техніко-технологічного прогресу. Йдеться про повніше використання в цьому напрямку комунікаційних та рекреаційних ресурсів, лісів, водойм, сприятливого середовища проживання на селі.

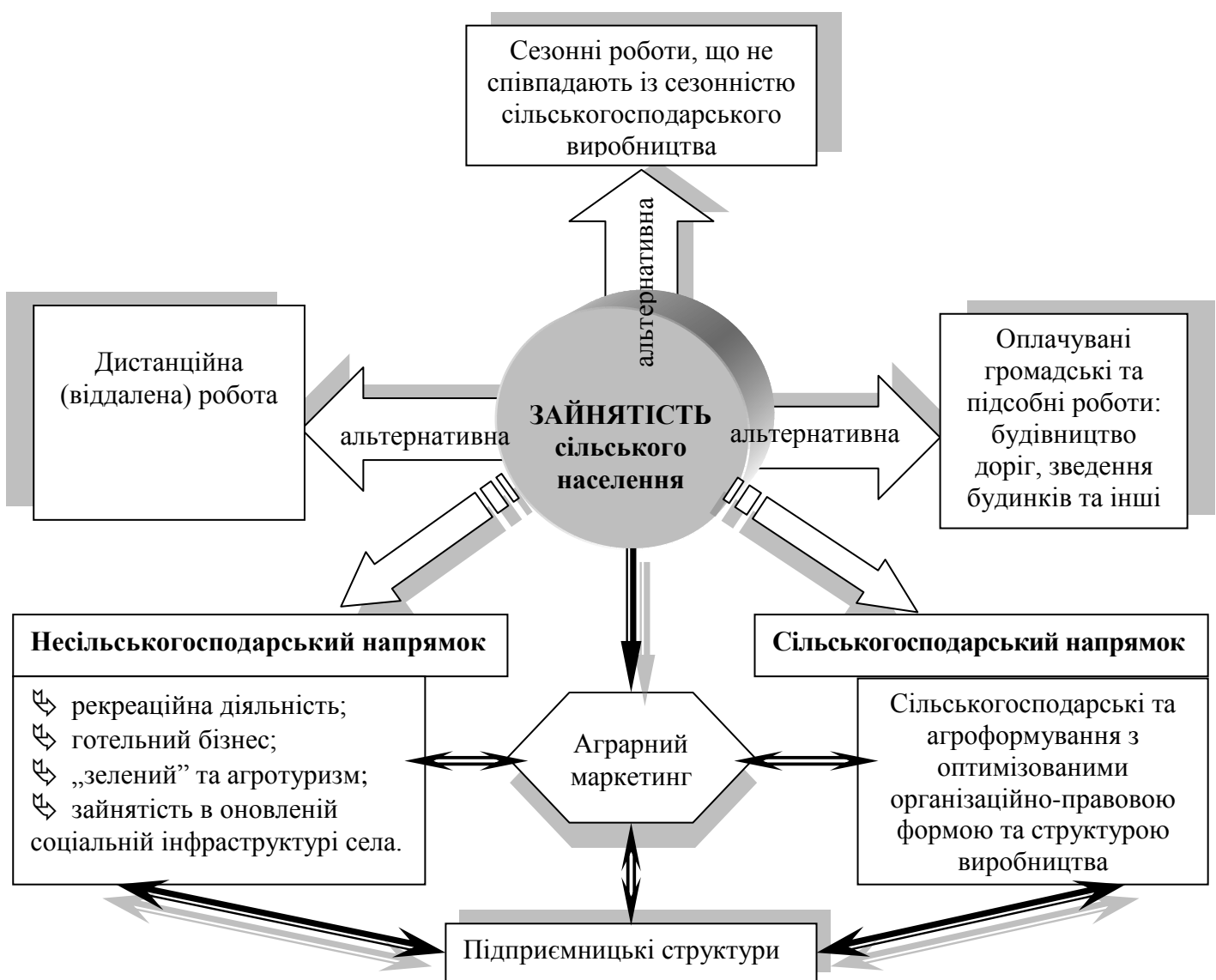

Рис. 1. Шляхи оптимізації зайнятості сільського населення

Пропонуємо власне бачення концептуальних засад розвитку ефективних форм зайнятості на селі з урахуванням його внутрішнього потенціалу та

можливостей, які надає взаємодія сільських і міських територіальних підсистем суспільства (рис. 1.). Найперспективнішою тут є все ще недостатньо розвинута на селі сфера послуг, поширення направленої на міських жителів підприємницької діяльності селян щодо, наприклад, „зеленого туризму”, сімейного відпочинку, сільської рекреації, виробництва дієтичних видів м’яса, готельного бізнесу тощо. Зокрема, реалізація аграрного маркетингу, як виду діяльності, що передбачає виявлення й задоволення потреб споживачів через ринковий обмін, гарантує сільським жителям участь у високоприбутковій сфері сучасного підприємництва. Її різноплановість та багатофункціональність сприятиме появі на селі нових робочих місць, у тому числі пов’язаних із виконанням престижної маркетингової роботи, а розширення пропозицій щодо працевлаштування забезпечить підвищення зайнятості сільського населення. Крім того, наявність вакантних посад щодо маркетингової діяльності сприятиме поверненню в сільську місцевість висококваліфікованих кадрів, які дозволять виявити й задовольнити потреби у різноманітних товарах і послугах не тільки агропідприємств чи міських мешканців, а й сільських жителів.

Сільські поселення – найприйнятніше місце розташування агросервісних служб, підприємств і організацій усіх видів обслуговування виробників сільськогосподарської продукції, її заготівель, зберігання і переробки. Певну частину сільського населення можна працевлаштувати через розбудову служби агросервісу. Оплачувані громадські роботи – також є загальнодоступним видом тимчасової трудової діяльності на селі, що не потребує спеціальної кваліфікації і виконується на договірній основі. Наприклад, підсобні та ремонтні роботи на будівництві житла, об’єктів соціальної сфери, будівництво шляхів тощо. Керівники багатьох підприємницьких структур, в яких була організована тимчасова зайнятість, пересвідчилися, що така форма вигідна їхньому підприємству.

Крім того, за умови активного просування на село різноманітних систем зв’язку та передачі інформації, з’явиться новий, проте цілком реальний і потужний напрямок працевлаштування. Очевидно, що при достатньому

розвитку комунікаційних мереж зникає необхідність в зосередженні в одному місці учасників єдиного процесу праці. Йдеться про дистанційну (віддалену) роботу як породження нових виробничих відносин на селі. Цю форму працевлаштування можна визначити, як спосіб виконання робочого завдання, при якому воно повністю чи частково здійснюється на відстані від місця його видачі або використання результатів виконаної роботи. У Європі ідеї віддаленої роботи поширювалися ще із 1989 року Комісією Європейського Союзу у зв'язку з необхідністю реформ у загальній сільськогосподарській політиці і стимулювання зростання несільськогосподарських різновидів зайнятості у сільській місцевості [4]. Вважаємо, що варто скористатися позитивним досвідом європейських держав щодо розвитку такої форми зайнятості в Україні, і не лише на селі.

Для роботодавців дистанційна робота має такі переваги, як зниження витрат на утримання офісних приміщень, яких можна уникнути, професійно використовуючи пошту, телефон та інші засоби комунікації. Працівникам такий вид зайнятості дозволяє реалізувати творчий потенціал й інтелектуальні здібності; надає можливість працевлаштування за певним фахом з бажаним рівнем оплати; забезпечує гнучкий графік роботи; обладнання робочих місць за власним вибором тощо [4]. Для них дистанційна робота може бути основною або тимчасовою (за сумісництвом, сезонною, разовою), з повною зайнятістю чи з частковою, з нормованим робочим днем або з вільним графіком тощо. Звичайно, віддалена робота не може навіть у перспективі стати єдиною формою зайнятості, оскільки має певні недоліки, наприклад, відсутність належного контролю з боку керівництва та колег, проте вона заслуговує на особливу увагу з боку роботодавців.

IV. Висновки

На нашу думку, альтернативні форми зайнятості на селі при їх вдалому застосуванні здатні забезпечити роботою мільйони людей, що і підтверджується досвідом розвинених країн. Але забезпечення прискореного розвитку на сільських територіях несільськогосподарських видів діяльності

потребує запровадження певних пільгових умов функціонування та заохочень для таких суб'єктів господарювання. Адже внаслідок багатьох об'єктивних причин, на зразок недостатньої розвиненості інфраструктури, значної віддаленості ринкових інституцій, організувати й успішно вести господарську діяльність у сільській місцевості значно важче, ніж у міських поселеннях. Зазначимо, що майбутніх роботодавців відлякують ще й бюрократичні перепони, тому владним органам доцільно розробити спрощений механізм реєстрації та обліку таких структур, адаптувавши його до умов села та запровадити систему їх консультативної і методичної підтримки.

Отже, розв'язання проблеми зайнятості сільського населення у найближчій перспективі пов'язане із забезпеченням комплексного багатовекторного і багатофункціонального розвитку сільських територій, а саме з розвитком не лише сільськогосподарської діяльності, а й альтернативних видів працевлаштування на селі.

Література

1. Закон України „Про колективні договори і угоди” № 3356 – XII від 01.07.1993 р. // Відомості Верховної Ради. – 1993. - № 36. – С. 361.
2. Горковенко І. В. Сукупність понять у теорії трудового потенціалу. // Економіка АПК. – 2006. - № 5. – С. 143-146.
3. Купалова. Рынок рабочей силы в аграрном секторе экономики Украины. – К.: ИАЭ УААН, 1995. – 233 с.
4. Макарова М. Віртуальні підприємства і телеробота як нові соціально-економічні явища. // Економіст. – 2003. - № 12. – С. 60-63.
5. Малік М. Й. Мотивація виробничої діяльності в аграрній сфері економіки (методологія і організація). – К.: ІАЕ, 1995. – 177 с.
6. Населення і трудові ресурси села: Навч. посіб. / За ред. П. Т. Саблука, М. К. Орлатого. – К.: ІАЕ УААН, 2002. – 277 с.
7. Шпикуляк О. Г. Про вартість робочої сили в сільському господарстві. // Економіка АПК. – 2005. - № 6. – С. 119-123.

8. Юрчишин В. В. Сільські території як системоутворюючі фактори розвитку аграрного сектору економіки. // Економіка АПК. – 2005. - № 3. – С. 3-10.